INSTITUTUL NAȚIONAL AL COOPERAȚIEI

CUSĂTURI ROMÂNEȘTI

CULESE DE ELISA I. BRĂTIANU

1943
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE
„MARVAN" S.A.R. - BUCUREȘTI

Ediție anastatică

Editura Ars Docendi

Elisa Brătianu (1870-1957)

Părinți: Maria Ghika Comănești și Alexandru Știrbey. Aflată mereu în centrul vieții politice românești: nepoata domnului Munteniei, Barbu Dimitrie Știrbei (domnitor între anii 1949-1956) și sora prințului Barbu Știrbey. Căsătorită din 1890 cu Alexandru Marghiloman (conservator, prim-ministru al României între martie-noiembrie 1918). În anul 1907 se căsătorește cu liberalul Ionel I. C. Brătianu, cu care va fi căsătorită până în 1927, la moartea prematură a acestuia (Ionel I. C. Brătianu – inginer, important om politic român, președinte al Partidului Național Liberal, membru de onoare al Academiei Române, ministru și prim-ministru al României, cu intermitențe, între anii 1909 și 1927). Era descrisă de apropiații săi ca fiind inteligentă, poliglotă, gazdă desăvârșită, cu un deosebit gust artistic și foarte interesată de arta tradițională românească (și datorită faptului că a copilărit mai mult la țară).

Ever since she was a child, Elisa Brătianu had been fascinated by Romanian embroideries (also because of the fact that she had been brought up mostly in the contryside). When faced with the same embroideries (in fact only their pale imitations), largely used in fashionable clothing in Sinaia and Bucharest, Elisa Brătianu had realised the need for the preservation of real samples of traditional embroideries, so as to protect them from these sort of subsequent copies and contaminations. Thus had begun the gathering (from villages all around the country) of various embroideries patterns. This work would be materialized in an *Album of Romanian Embroideries*, followed (from economic reasons – the album would have been too expensive for the masses) by another album, more accesssible – *Romanian Embroideries gathered by Elisa Brătianu.*

(selected information from the adjacent preface)

Editura ARS DOCENDI – Universitatea din București

Șos. Panduri 90, Sector 5, București
Tel./Fax: (021) 410 25 75
www.arsdocendi.ro
office@arsdocendi.ro

Ediție îngrijită de Ioan Crăciun
Prelucrare imagine și DTP: Cristian Dinu

Descrierea CIP
a Bibliotecii Naționale a României
ELISA I. BRĂTIANU
Cusături românești culese de Elisa I. Brătianu
Ediția a II-a
București – Ars Docendi, 2010
ISBN 978-973-558-481-1
746

Copyright © Pentru prezenta ediție Universitatea din București - Ars Docendi, 2010

ELISA I.I.C. BRĂTIANU 1870–1957

În mai anul acesta se împlinesc 140 de ani de la naşterea Elisei I.I.C. Brătianu şi 53 de ani de la moartea ei.

Republicând în ediţie facsimil un album cu modele de broderii populare româneşti adunate de ea, pentru această dublă aniversare, domnul Ioan Crăciun ne-a pregătit – nouă celor care am iubit-o pe «Tante Elise» – o frumoasă surpriză, iar celor care nu au cunoscut-o pe văduva marelui om de stat, bucuria de a descoperi o faţetă a preocupărilor acestei personalităţi fascinante, care a fost şi o patrioată pasionată. Editat de «Institutul de Arte Grafice Marvan S.A.R.» în 1943, acest volum în format A4, reproducea planşele cu modelele cele mai reprezentative din colecţia completă, apărută anterior sub forma unui impresionant album-mapă cu câteva sute de planşe volante (cu dimensiuni de 32 x 42 cm). Condiţiile luxoase ale ediţiei iniţiale ridicau preţul albumului la un nivel care-l făcea inaccesibil marelui public. Or, Elisa Brătianu şi cei care au ajutat-o în această activitate se angajaseră în acest efort în ideea pericolului pe care modernitatea îl constituia pentru tot ceea ce în cultură ţine de menţinerea neîntreruptă a firului tradiţiei, în genere, şi în particular pentru folclor ca manifestare imemorială a specificului naţional. Prin urmare această operă nu-şi putea îndeplini scopul dacă nu se bucura de o difuzare cât mai largă, atunci când exodul rural şi pătrunderea portului şi a modelor orăşeneşti la sate veneau să rupă lanţul menţinut de iniţierea din generaţie în generaţie, făcând din imaginea tipărită şi din textul imprimat substitutele indispensabile ale modului tradiţional de asigurare a continuităţii, într-un domeniu atât de intim legat de rădăcinile în timp şi în spaţiu ale neamului aşa cum este expresia populară a culturii.

Cum călătorise mult pe vremea când era nevasta lui Alexandru Marghiloman – cu care se căsătorise la vârsta de 18 ani – Elisa Brătianu fusese impresionată de rapiditatea cu care folclorul dispărea o dată cu modernizarea vieţii la ţară în Austria, Elveţia, Bavaria, Olanda, Norvegia sau Saxonia, ale căror obiceiuri şi costume populare îi atrăseseră atenţia prin pitorescul lor. De aceea, o urmărise ideea efectuării unui inventar cât mai exhaustiv al artelor legate de portul popular din diversele regiuni ale României, înainte ca ele să fie, la rândul lor, afectate de descontinuitatea transmiterii cunoştinţelor consecutive care au însoţit pătrunderea progresului la sat.

Elisa Brătianu era o femeie inteligentă, activă şi cu o imaginaţie foarte bogată. De aceea se poate spune că nu avea astâmpăr, inventând mereu ceva nou de făcut şi ducând în paralel mai multe proiecte laolaltă. Cum era deosebit de cultivată şi poseda mult farmec, nu-i era greu să-i convingă şi pe alţii de interesul iniţiativelor ei, în care-i implica cu folos. Ca toate persoanele cu fantezie rodnică, nu era foarte organizată în ceea ce întreprindea şi, de aceea, intervenţia altora era salutară pentru ducerea la bun sfârşit a ceea ce începuse cu multă însufleţire dar continua cu un interes ce slăbea pe măsură ce noi preocupări îi solicitau rezerva de entuziastm şi îi mobilizau creativitatea. După sfârşitul primului Război Mondial îi trecuse pasiunea pentru arta populară. Faptul că profesorul Dimitrie Gusti, venit mai târziu la astfel de preocupări, proceda cu o metodologie savantă, dând rang de ştiinţă acestui tip de investigaţii i-a dat satisfacţia de a-şi vedea recunoscute intuiţiile şi validate descoperirile sale empirice.

În toamna anului 1948, când, în semn de recunoştinţă a fost dată afară din casă de către instituţia publică căreia i-o donase, a trebuit să-şi evacueze în 24 ore toate bunurile din apartamentul pe care-l ocupa în clădirea unde mai funcţionează încă Biblioteca Municipală. Foile de «hârtie ciocan» pe care le comandase ca să copieze pe ele modelele de broderie pe care le colecţiona, îngălbenite de vreme, dar excelente pentru desenul cu creionul sau cu penița, au fost «moştenite» de coautorul acestei succinte evocări, pe atunci în vârstă de 10 ani, care le mai folosea încă în 1955 când se pregătea pentru probele eliminatorii de la concursul de admitere la Şcoala de Arhitectură.

Safta şi Ion Varlam
(nepoată şi strănepot de soră)

Bucureşti, 10 mai 2010

De foarte multă vreme, aş spune: din însăşi copilăria mea, cusăturile româneşti sunt pentru mine un subiect de uimire şi încântare. Cum mi-am trăit anii copilăriei mai mult la ţară, mi-a fost dat să-mi deprind ochii cu portul ţăranilor noastre, pe care apoi l-am văzut — sub formă de „modă" — şi în lumea femeilor Bucureştilor şi Sinaiei. Cât de puţin seamănă însă *imitaţia* acestora din urmă cu portul celor dintâi, pe care îl văzusem în lumea satelor noastre!

Am înţeles atunci că pe *acesta* se cuvine să-l păstrăm, punându-l la adăpost de imitări, care cu vremea l-ar fi schimonosit — cuvântul poate e aspru — şi l-ar fi corupt.

Am început, deci, să strâng vechi cusături româneşti: câte un crâmpei de iie, un ştergar, câte o altiţă, o pernă, ş. a.

Tot iscodind prin lumea satelor, strângând vechi cusături şi tot privindu-le, mi s'au arătat din ce în ce mai lămurit frumuseţea şi originalitatea *desenului* românesc, care vine de departe din lumea îndepărtaţilor strămoşi.

Fireşte, când mai târziu mi-a fost dat să colind prin alte ţări şi să văd prin muzeele acestora şi arta naţională a altor neamuri, am văzut că este ceva în cusăturile româneşti care se regăseşte şi aiurea, bunăoară în cusăturile spaniole, sau nord-scandinave, sau în cusăturile, de uimitoare asemănare, egiptene (copte) sau — mai puţin — în cusăturile Slavilor, cari dacă aduc poate mai multă fantezie în stilizarea florilor şi fructelor, aduc desigur mai puţin decât noi Românii acea discreţie în culori, acea geometrizare — adesea simbolică — a formelor, care caracterizează arta cusăturilor noastre de o aşa de străveche tradiţie.

Această tradiţie se cere păstrată şi mereu chemată la viaţă. In acest gând am tot adunat vechi cusături româneşti, mai puţin cu grija de *portul* însuşi cât de *desenele* şi *motivele* care îi dau acestui port naţional atâta frumuseţe şi originalitate.

După vreo treizeci de ani, am dat la iveală — sub îngrijirea Consiliului Superior al Industriei Casnice — o lucrare de curând apărută: *„Album de cusături româneşti"* care într'o aleasă tehnică aduce o seamă de frumoase cusături de pe iile noastre.

Prin proporţiile ei şi, ca atare, prin condiţiile ei oarecum costisitoare, această lucrare nu ar fi putut chiar uşor pătrunde în lumea satelor. Se cerea, parcă, şi ceva mai potrivit cu nevoile acestei lumi.

Domnul Inginer G. Minescu, Directorul General al Institutului Naţional al Cooperaţiei, a prins cu o deosebită repeziciune sensul unei lucrări sortite a împlini o atare nevoie. Mi-a cerut — şi cu câtă mulţămire şi cu câte mulţămiri i-am răspuns! — să alcătuesc o lucrare de înţelegere lesnicioasă şi de uşoară circulaţie pentru satele noastre şi în care să aduc vechi şi autentice cusături — acum publicate pentru întâia oară — din cele pe care de o viaţă le adunasem.

Aşa a apărut cărticica aceasta căreia, poate, îi va urma o alta.

Ea poate fi la îndemâna oricui şi ajunge până în cea mai cuviincioasă căsuţă în care săteanca noastră, în zilele ei de tihnă, sau în nopţile de veghe, coase cu acul aşa de îndemânatec — şi cărticica de faţă vrea s'o ajute la aceasta, arătându-i frumoase şi vechi desene româneşti — ştergare, ii, năframe, perne şi atâtea şi atâtea cusături, care îi împodobesc portul şi casa.

Elisa J. Brătianu

Florica
8 August 1943

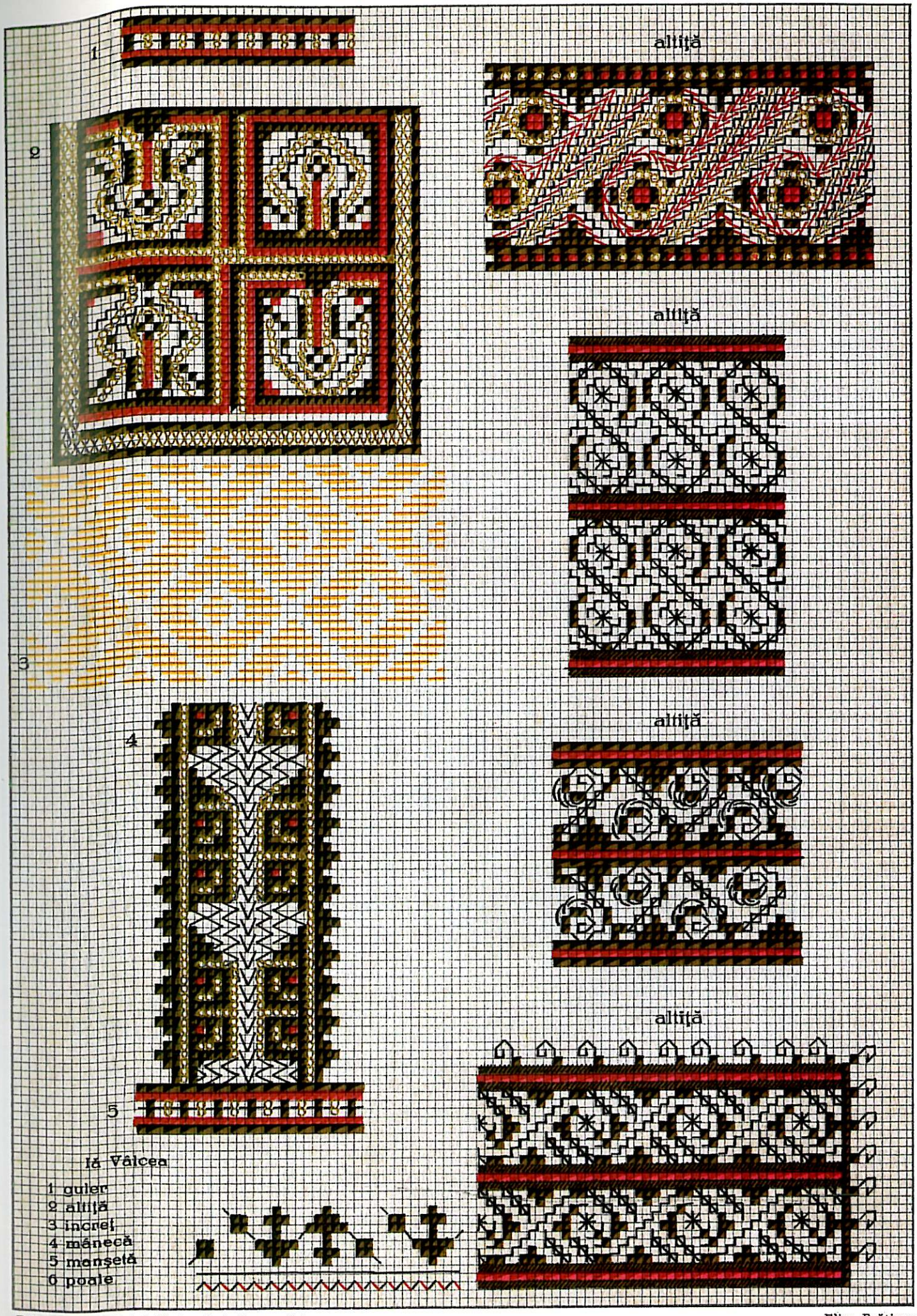

Editat de Institutul Naţional al Cooperaţiei

Elisa Brătianu

Marvan s. a. r.

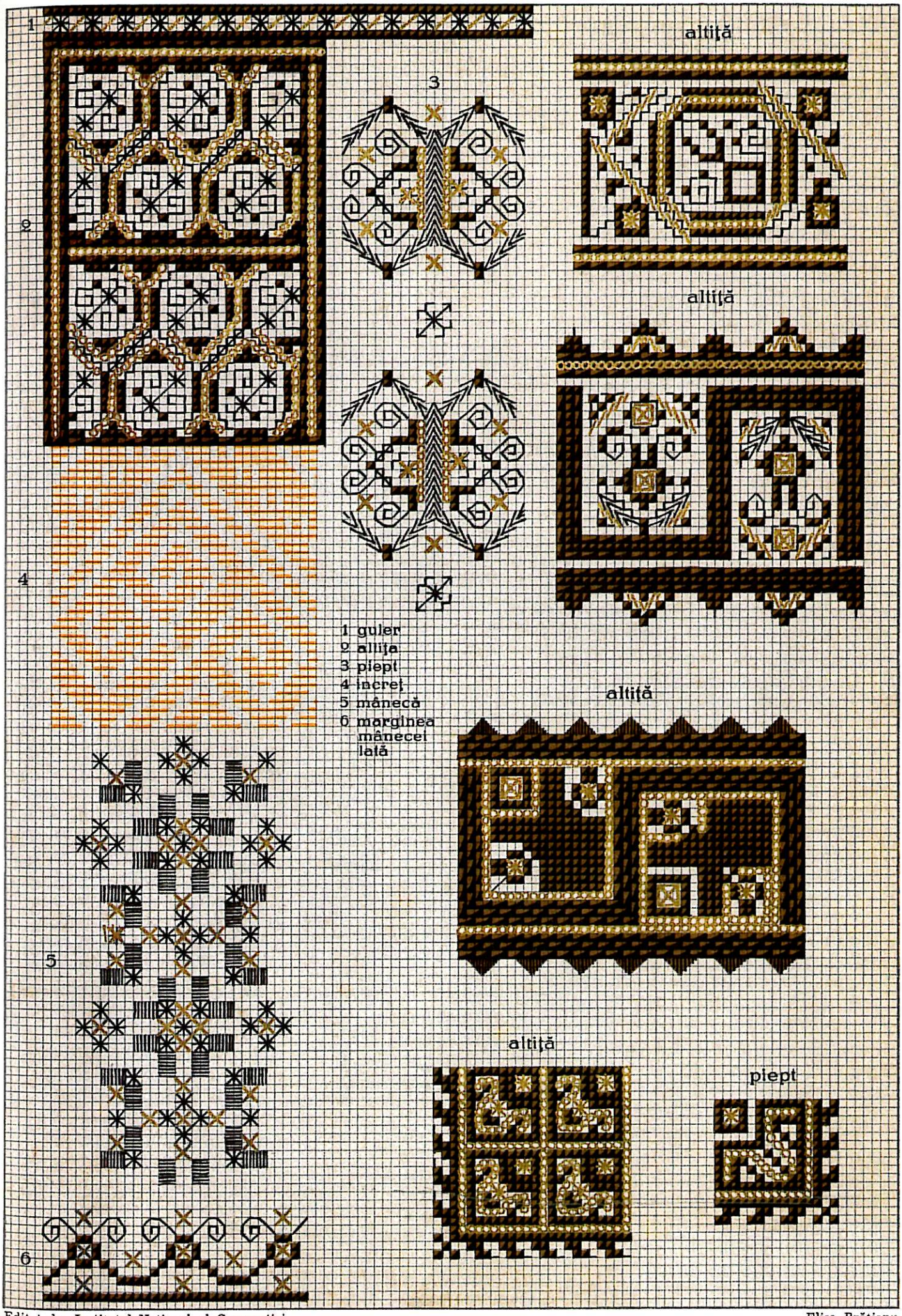

Editat de Institutul Naţional al Cooperaţiei

Elisa Brătianu

Marvan s. a. r.

altiţă

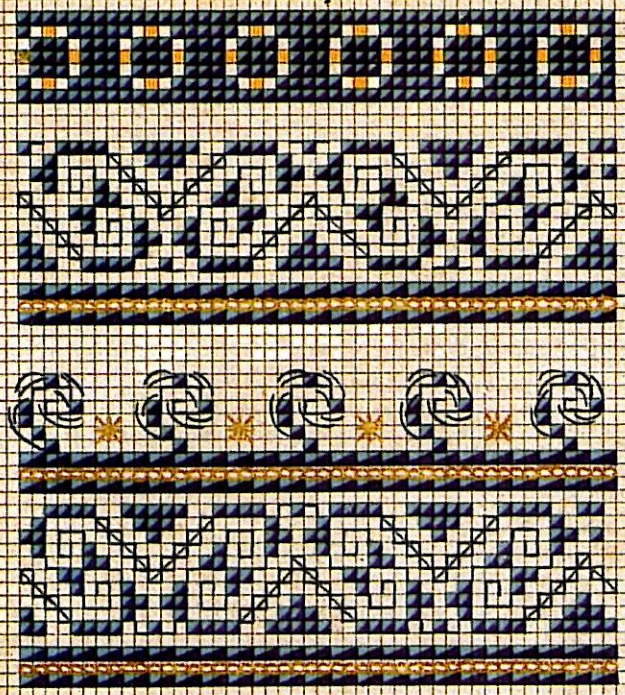

piept

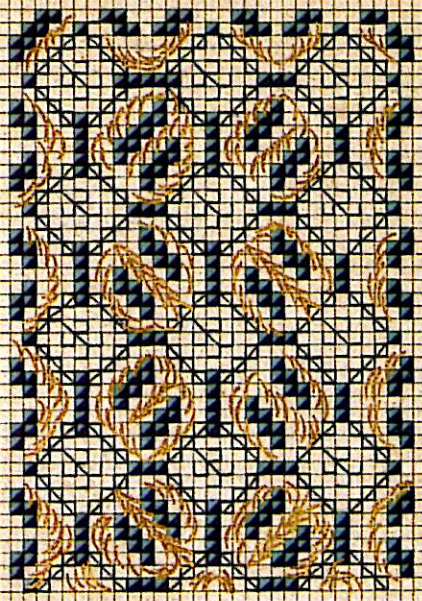

altiţă

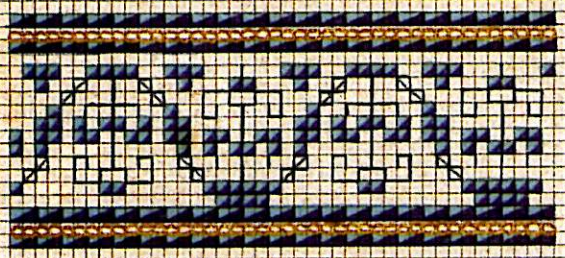

altiţă

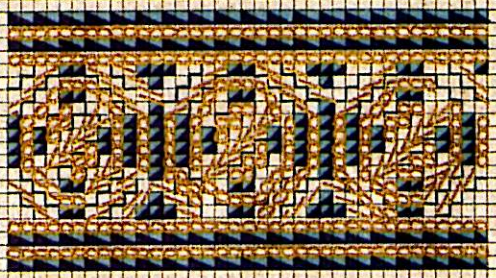

mâneca

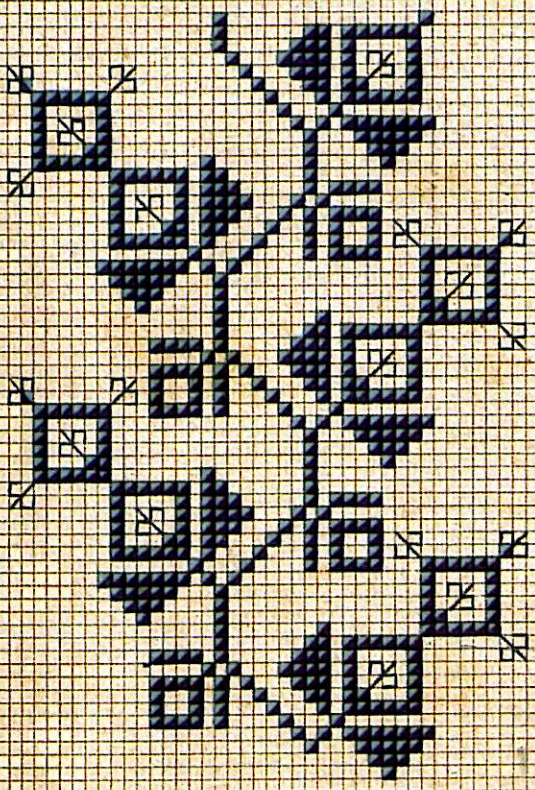

altiţă

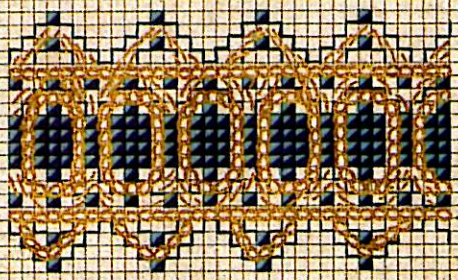

Flori pentru piept.

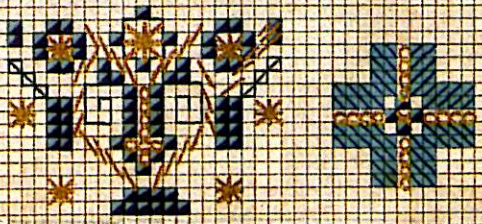

Marvan s. a. r.

Editat de Institutul Naţional al Cooperaţiei

Elisa Brătianu

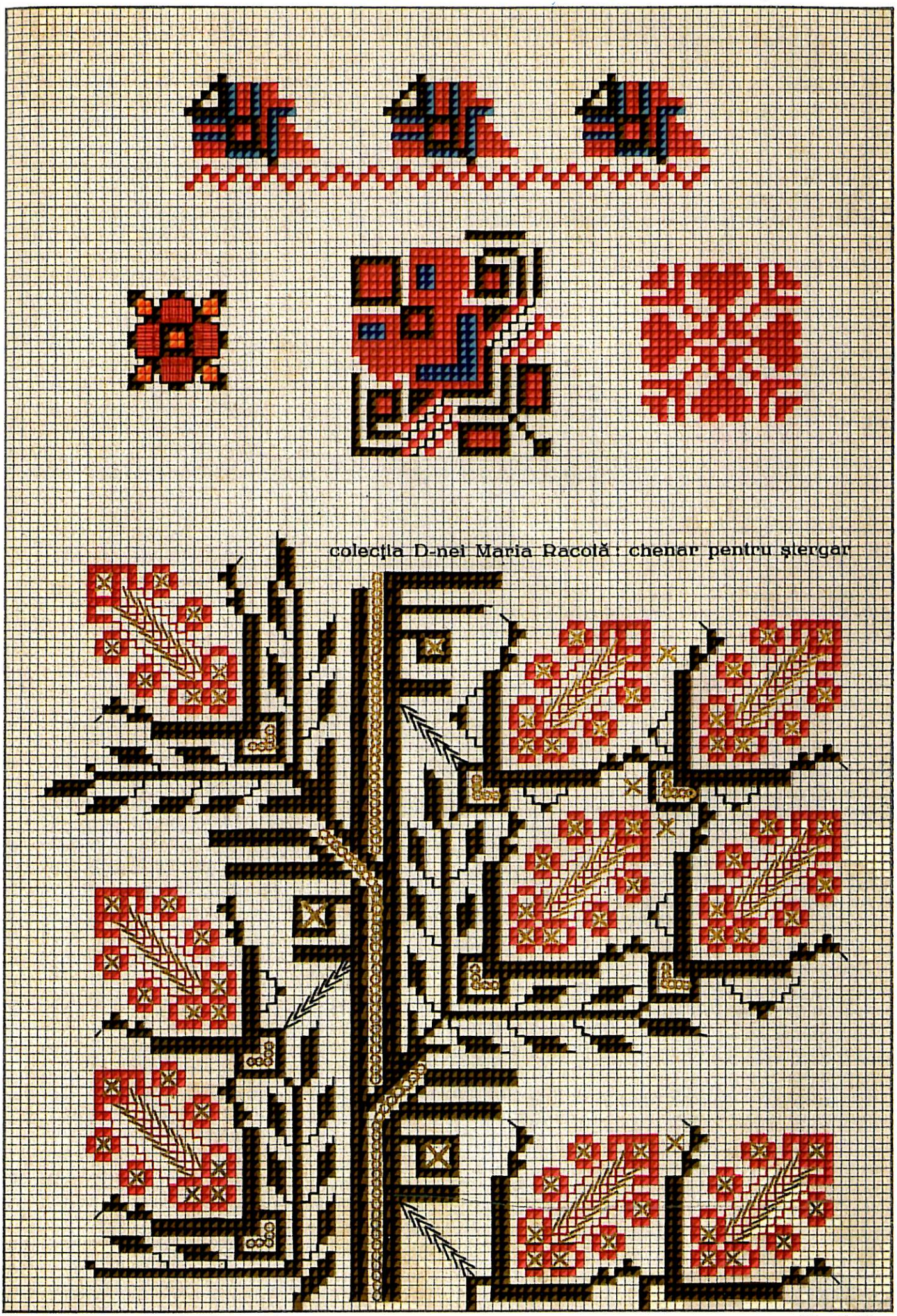

Marvan s. a. r.

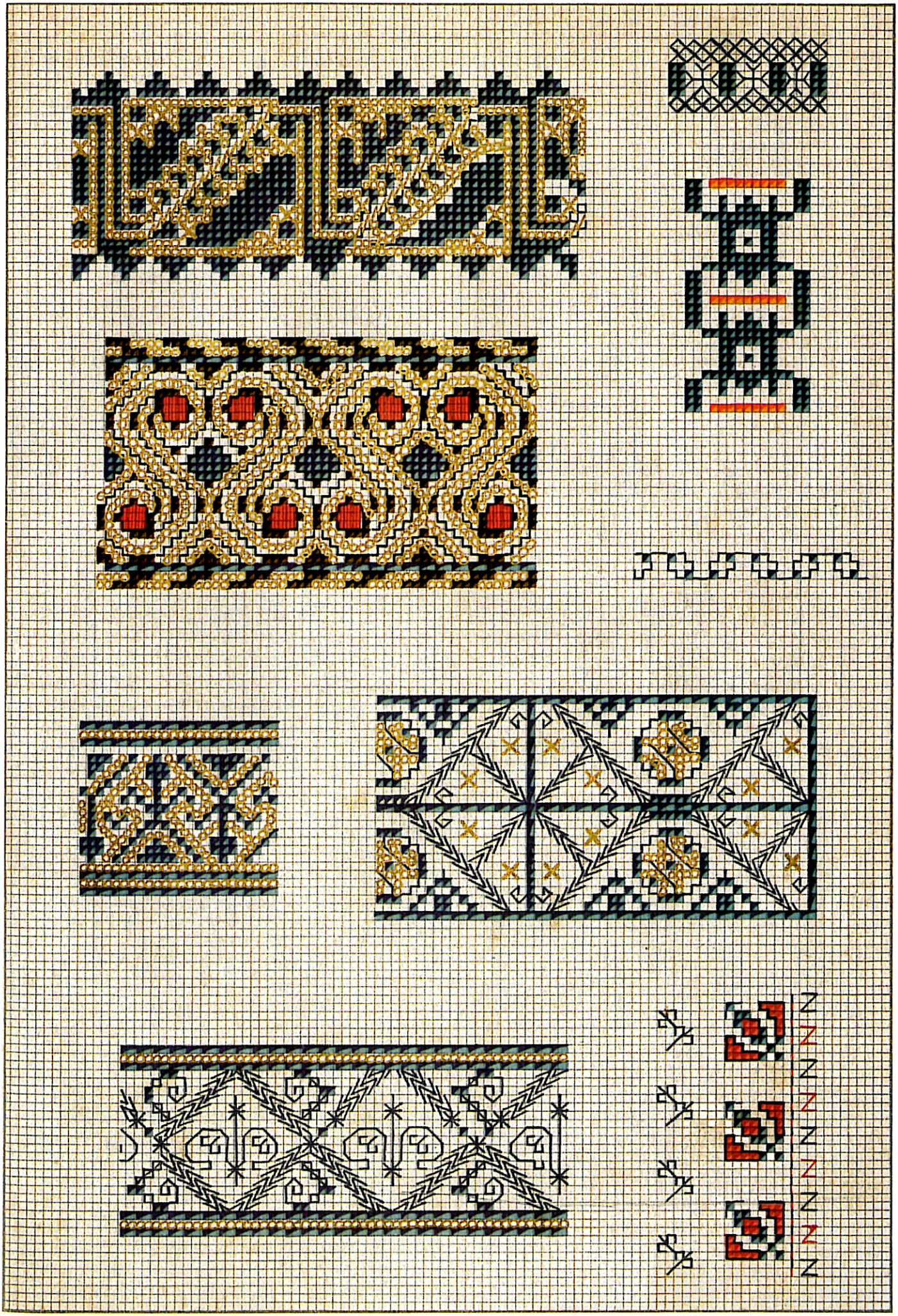

Marvan s. a. r.

Editat de Institutul Naţional al Cooperaţiei Elisa Brătianu

altiţă

altiţă

piept

altiţă

piept

Marmn s. a. r.

Editat de Institutul Naţional al Cooperaţiei

Elisa Brătianu

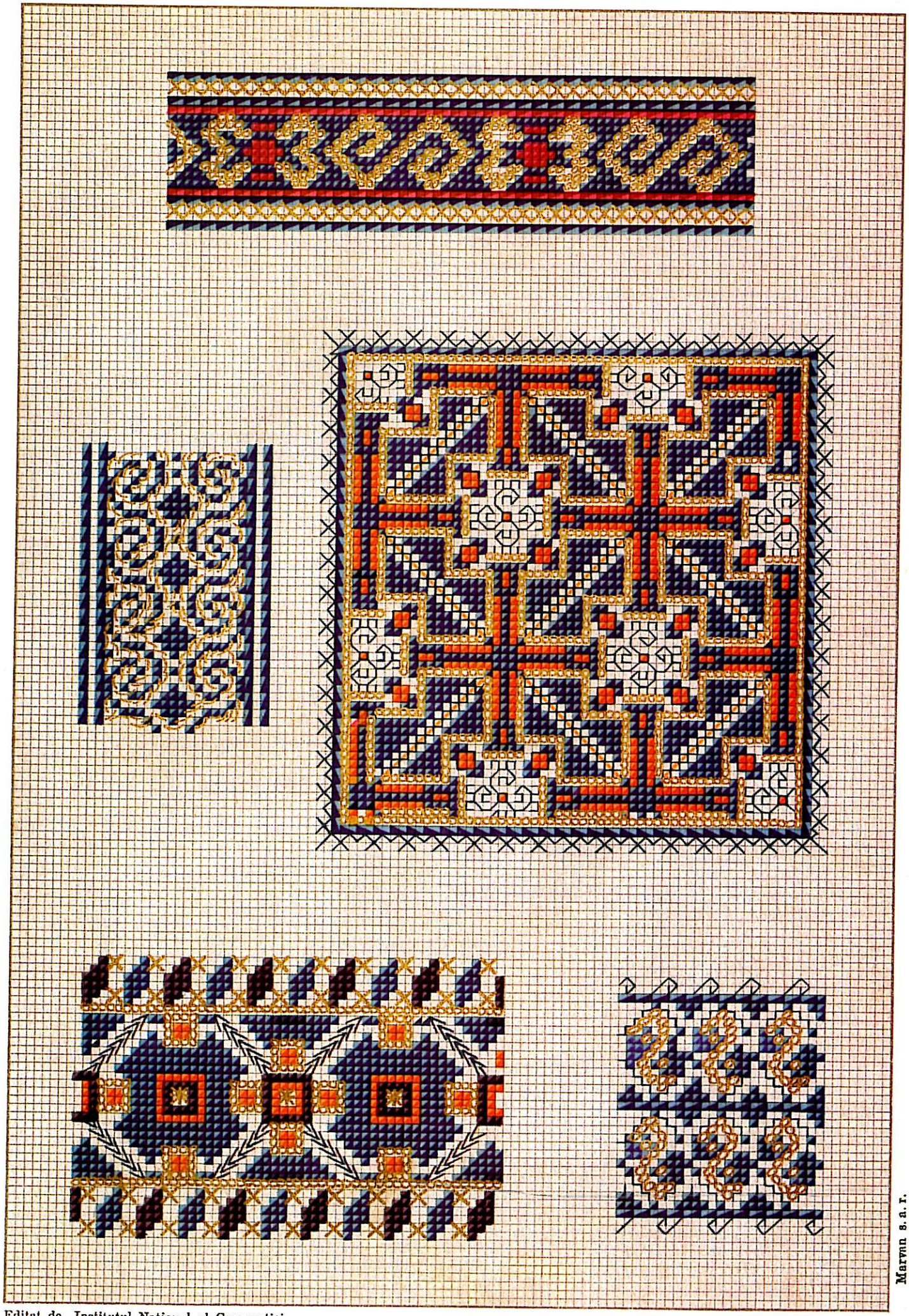

Marvan s.a.r.

Marvan s.a.r.

Editat de Institutul Naţional al Cooperaţiei

Elisa Brătianu

altiță

piept

altiță

gura de cămașă

poale

altiță

altiță

Editat de Institutul Național al Cooperației

Marvan s.a.r.

Marvan s.a.r.

Elisa Brătianu

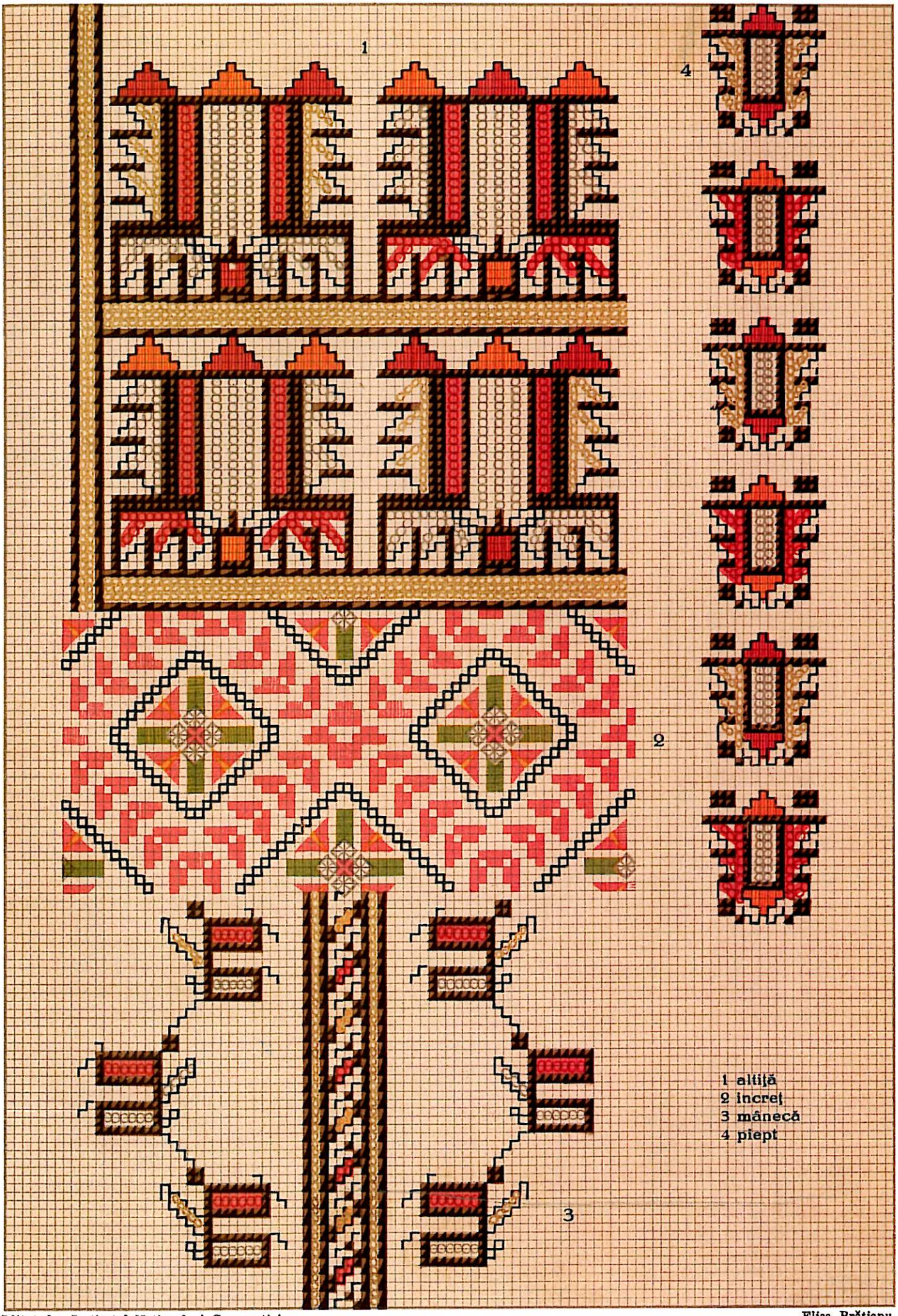

Editat de Institutul Național al Cooperației

Elisa Brătianu

Marvan S. A. I.

1

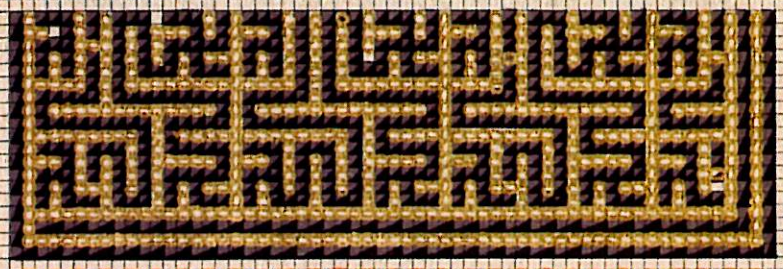

2

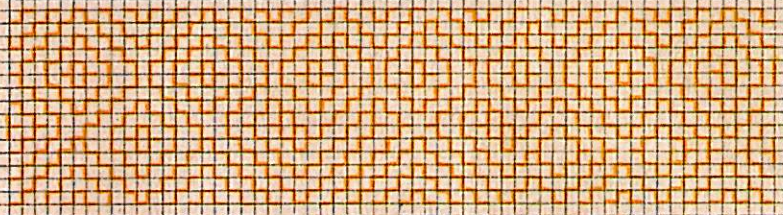

3

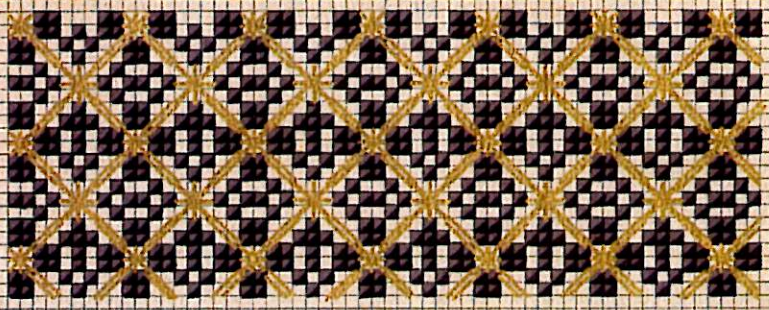

4

5

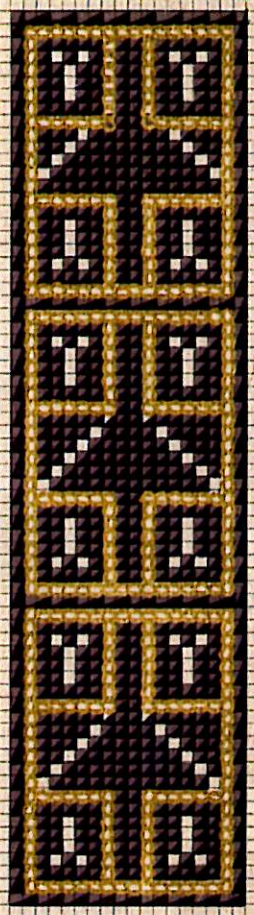

6

1 guler
2 altița compusă din 5 rânduri, care se repetă
3 increțul
4 mâneca
5 marginea mânicei
6 pieptul

poale,

Această ie, copiată după manuscrisul Doamnei Maria Racolă, se publică cu autorizația D-lui Nicolae Racolă.

Marvan s. a. r.

Editat de Institutul Național al Cooperației

Elisa Brătianu

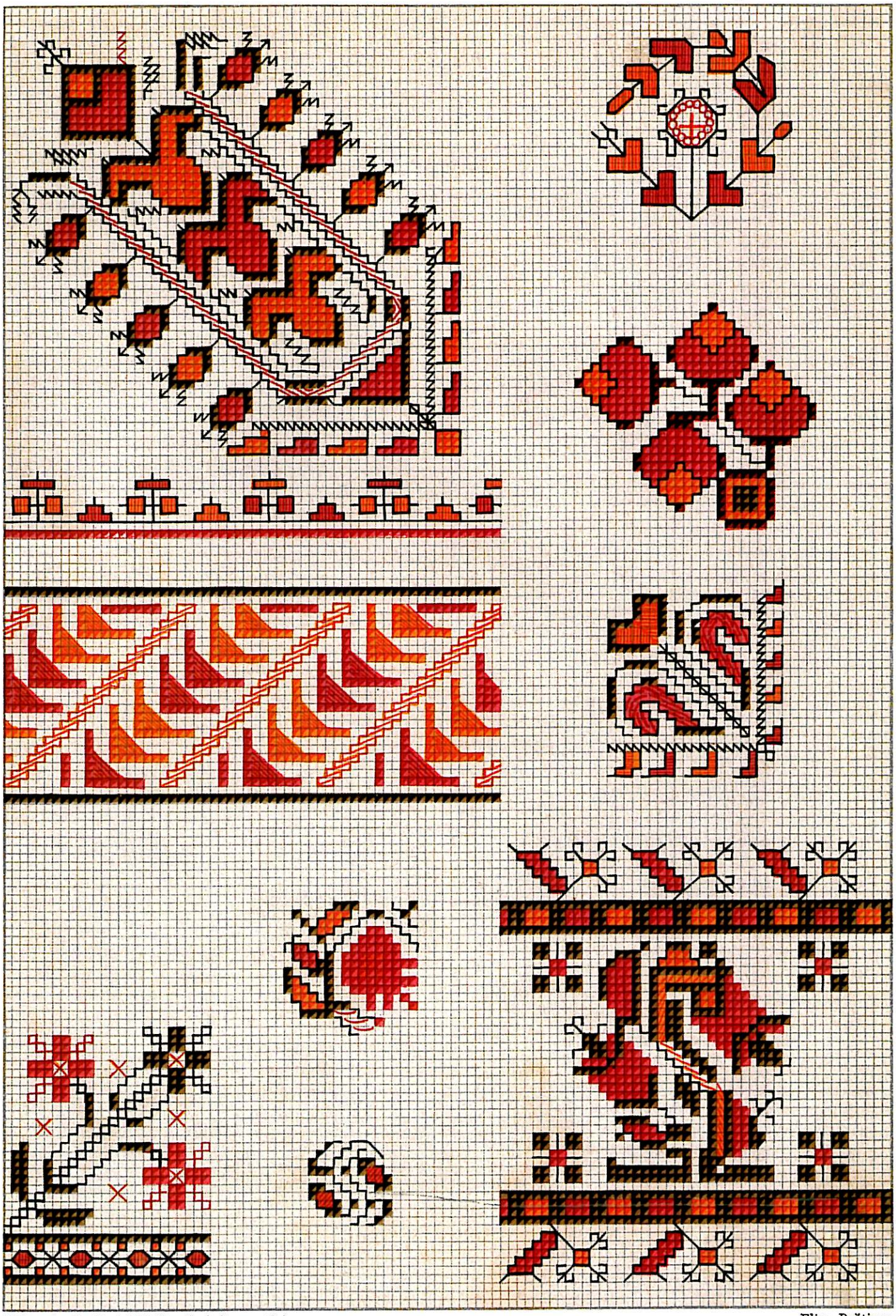

Editat de Institutul Naţional al Cooperaţiei

Elisa Brătianu

Marvan s. a. r.

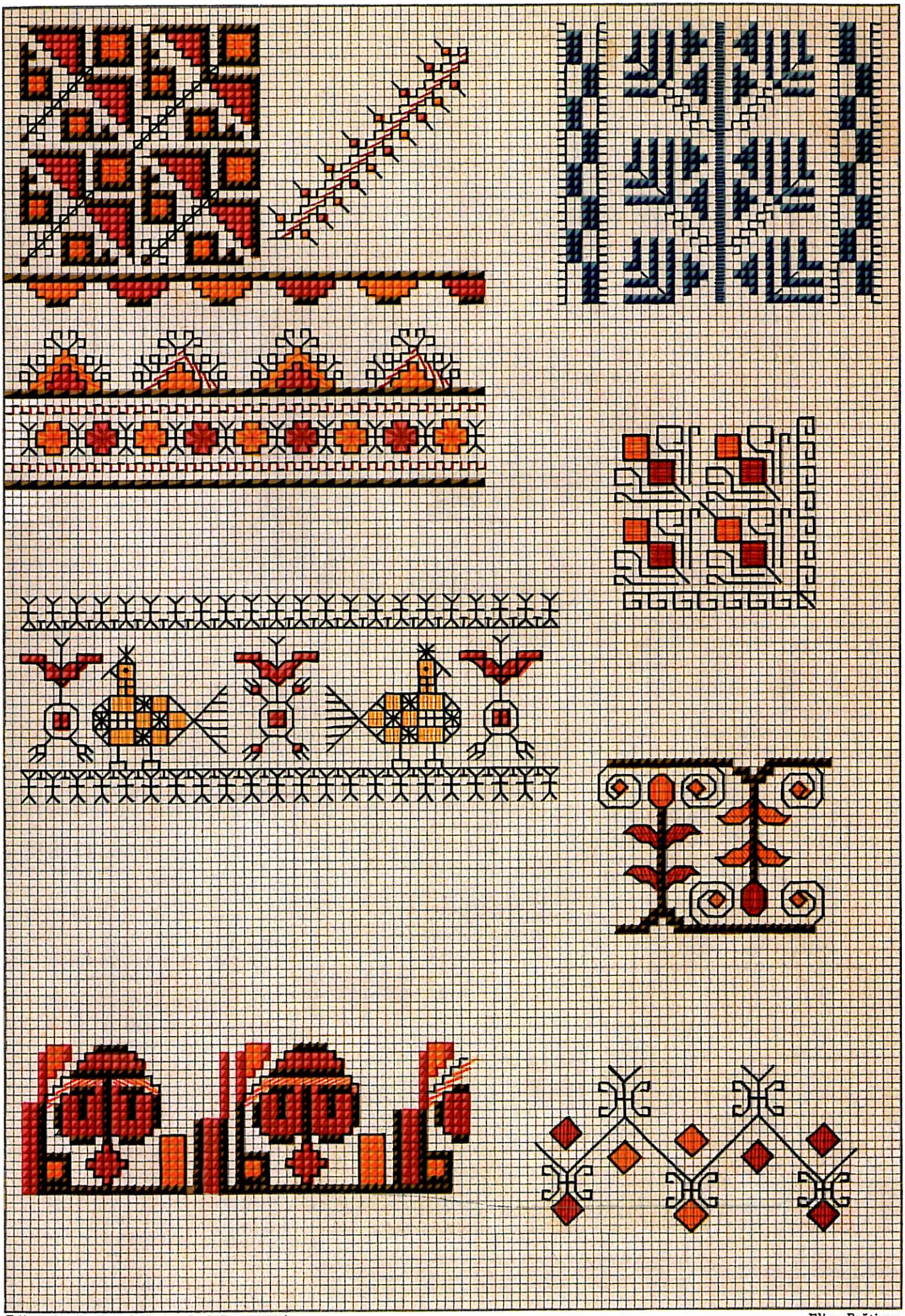

Marvan s. a. r.

Editat de Institutul Naţional al Cooperaţiei

Elisa Brătianu

altiţa şi mâneca

piept

altiţă

altiţă

altiţă

altiţă

altiţă

Marvan s. a. r.

Editat de Institutul Naţional al Cooperaţiei

Elisa Brătianu

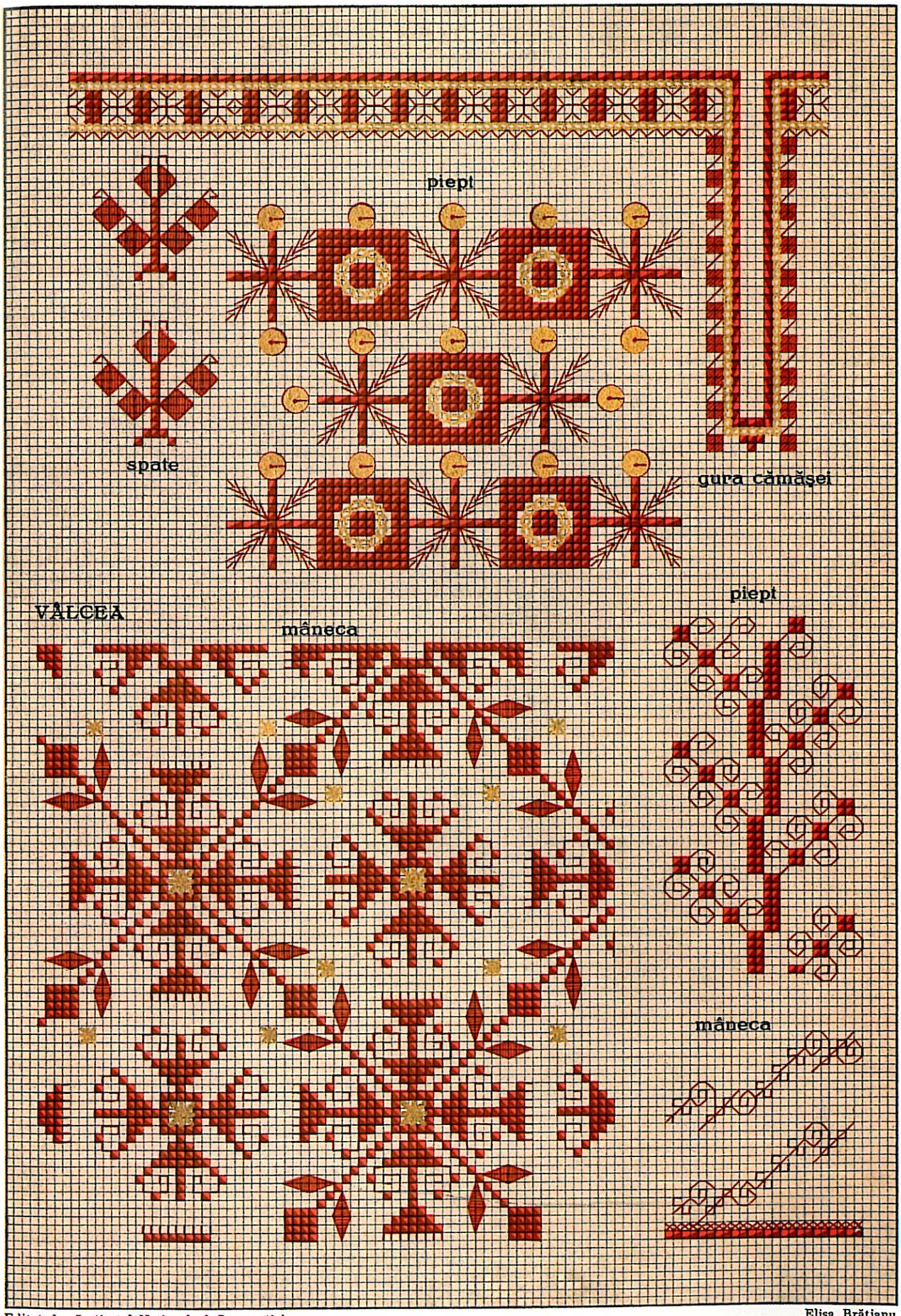

Marvan s. a. r.

Editat de Institutul Naţional al Cooperaţiei

Elisa Brătianu

altiţa şi mâneca

piept

mâneca

altiţă

mâneca

increţ

Marvan s. a. r.

Elisa Brătianu

Editat de Institutul Naţional al Cooperaţiei